

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ

ФАКУЛЬТЕТ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ

КАФЕДРА ПОЖЕЖНОЇ ТАКТИКИ ТА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

**Завдання і методичні рекомендації
для виконання контрольної роботи з навчальної дисципліни
«Організація аварійно-рятувальних робіт»
циклу професійної (вибіркової) підготовки
за освітньо-професійною програмою «Пожежна безпека»
підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»**

Черкаси 2023

ББК

Упорядники:

доцент кафедри тактики та аварійно-рятувальних робіт, канд. істор. наук Дмитро ФЕДОРЕНКО,

доцент кафедри тактики та аварійно-рятувальних робіт, канд. тех. наук Василь КРИШТАЛЬ,

викладач кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт Ігор ТАРАН,

викладач кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт Сергій ЩЕПАК

Рецензент:

доцент кафедри організації заходів цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, канд. тех. наук, Олег БАС.

Методичні вказівки на виконання контрольної роботи з дисципліни «Організація аварійно-рятувальних робіт» циклу професійної (вибіркової) підготовки за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» / Упор. Дмитро ФЕДОРЕНКО, Василь КРИШТАЛЬ, Ігор ТАРАН, Сергій ЩЕПАК. – Черкаси: ЧПБ, 2023. – 15 с.

Схвалено на засіданні кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт

Протокол від «20» червня 2023 року № 13

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ
  - 2.1 ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ
  - 2.2 ЗАГАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ ТА ВИХІДНІ ДАНІ
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ
3. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Контрольна робота з дисципліни „Організація аварійно-рятувальних робіт» виконується слухачами заочного навчання у міжсесійний період по місцю проживання (служби) після вивчення теоретичного матеріалу по дисципліні та аналізу діяльності підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Завдання на контрольну роботу складається з 18 варіантів. Сума двох останніх цифр шифру залікової книжки визначають варіант завдання до контрольної роботи. Кожен варіант контрольної роботи складається з 3-ох теоретичних питань.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, підібрати і опрацювати нормативні акти та іншу рекомендовану літературу, передивитися записи, які зроблені на лекціях, вивчити стан справ з цих питань у підрозділах оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Контрольна робота повинна бути виконана розбірливим почерком (або надрукована), грамотно і акуратно оформлена. Схеми допускається виконувати олівцем з урахуванням умовних позначень.

При виконанні роботи необхідно спочатку записати питання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретними, написані державною мовою. На кожній сторінці необхідно залишати поля шириною 30-35 мм для зауважень рецензента. В кінці роботи вказати перелік використаної літератури, поставити дату її виконання та особистий підпис. Виконана робота направляється в інститут на перевірку в термін, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт.

Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійного виконання, вміння пов'язати теоретичні питання з практичною роботою підрозділів ОРС ЦЗ.

Отримавши в інституті перевірену роботу з рецензією викладача, здобувач вищої освіти зобов'язаний уважно ознайомитись із зауваженнями рецензента та

внести у роботу відповідні зміни, виправлення і доповнення, усунути вказані недоліки.

Робота, що виконана не за варіантом, не повністю висвітлює поставлені питання – до заліку не приймається. Така робота повинна бути виконана повторно з урахуванням зауважень. На обкладинці нової роботи необхідно зробити помітку „Повторна” і направити в інститут разом з першою роботою.

Здобувачі вищої освіти, які несвоєчасно направили контрольну роботу на перевірку без поважних причин на екзаменаційну сесію не викликаються.

Відповіді на питання не слід обмежувати перерахунком основних положень, що містяться в нормативних документах і навчальних посібниках. Їх необхідно підкріплювати прикладами з досвіду роботи підрозділів ОРС ЦЗ і інших аварійно-рятувальних служб, які можна знайти в інформаційних листах, оглядах, описах, періодичній пресі та інших джерелах інформації. Контрольну роботу необхідно виконувати з урахуванням фактичних даних досвіду роботи підрозділів ОРС ЦЗ. У разі посилання на нормативний документ, наказ необхідно вказати його повну назву, дату видання, номер.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.

Вибір завдання згідно суми двох останніх цифр шифру залікової книжки

Сума двох останніх цифр шифру залікової книжки	Вибір завдання	Сума двох останніх цифр шифру залікової книжки	Вибір завдання
1	8, 23, 41	10	17, 32, 50
2	9, 24, 42	11	18, 33, 51
3	10, 25, 43	12	19, 34, 52
4	11, 26, 44	13	20, 35, 53
5	12, 27, 45	14	21, 36, 54
6	13, 28, 46	15	22, 37, 55
7	14, 29, 47	16	7, 38, 56
8	15, 30, 48	17	6, 39, 57
9	16, 31, 49	18	5, 40, 58

2.1. ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Розкрити поняття „надзвичайна ситуація”. Класифікація НС, порогові значення класифікаційної ознаки НС.
2. Пошуково-рятувальні роботи, основні етапи та зміст.
3. Невідкладні аварійно-відновлювальні роботи (НАВР) склад порядок проведення.
4. Пневматичний аварійно-рятувальний інструмент. Призначення, будова.
5. Якого рівня за масштабом можливих наслідків можуть бути надзвичайні ситуації на території України. Охарактеризувати кожен рівень.
6. Аварійно-рятувальні роботи (АРР) склад порядок проведення.
7. Які бувають надзвичайні ситуації у сфері виникнення. Охарактеризувати кожен вид.
8. Чим досягається успіх аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт в зонах надзвичайних ситуацій.
9. Рятувальні засоби для проведення рятувальних робіт на воді в зимовий період та порядок їх використання.
10. Надзвичайні ситуації природнього характеру.
11. Завдання та функції аварійно-рятувальних служб.
12. Основні характеристики вражаючих факторів при виникненні НС на воді
13. Призначення і класифікація аварійно-рятувального інструменту.
14. Класифікація та організація проведення пошуково-рятувальних робіт.
15. Технічні засоби проведення пошуку потерпілих при виникненні НС різного характеру, принцип їх дії.
16. Охарактеризувати НС техногенного характеру.
17. Охарактеризувати НС природного характеру.
18. Охарактеризувати соціальні НС.
19. Охарактеризувати воєнні НС.
20. Порядок улаштування штольні та шахти при ліквідації наслідків завалів.
21. Дати характеристику завалам вдарених приміщень. Основні дії рятувальників.

22. Рятувальні засоби для проведення рятувальних робіт в зимовий період на воді, порядок їх використання.
23. Підтримуючі рятувальні засоби на воді їх характеристика.
24. Дати характеристику завалам з конструкцій, що можуть зсуватися. Основні дії рятувальників.
25. Індивідуальна техніка порятунку на воді.
26. Види робіт по деблокуванню потерпілого способом розбирання завалу.
27. Характеристика, призначення ініціюючих вибухових речовин (ВР)
28. Засоби підривання, їх призначення, устрій, характеристики
29. НАВР склад порядок проведення.
30. Синдром здавлювання. Його небезпека. Дії рятувальників.
31. Характеристика завалів, що утворюються при руйнуванні будівель
32. Види механізованого аварійно-рятувального інструменту, порядок застосування.
33. Порядок виконання пролому стелі під час проведення деблокування потерпілого з під уламків будівельних конструкцій.
34. Вибір способу та послідовності транспортування постраждалих. Правила перенесення потерпілого під час проведення транспортувальних робіт
35. Завдання та функції аварійно-рятувальних служб.
36. Пересування рятувальників по снігу.
37. Типова схема організації пошуково-рятувальних робіт (ПРР) при руйнуванні будівель і споруд
38. Основні небезпеки гірської місцевості.
39. Об'єкти каналізації міст. Аварійні роботи на об'єктах каналізації.
40. Системи газопостачання міст. Характер можливих руйнувань. Аварійні роботи на системах газопостачання.
41. Бризантні вибухові речовини нормальної потужності, характеристика, призначення.
42. Склад міношукача ІМП. Підготовка його до роботи, настроювання.

43. Характерні руйнування на об'єктах водопостачання та їх ліквідація.
44. Способи пошуку потерпілих в умовах завалів.
45. Характеристика, призначення бризантних вибухових речовин (ВР).
46. Гідравлічний аварійно-рятувальний інструмент. Призначення. Будова. Класифікація.
47. Основні засоби та способи транспортування постраждалих при виникненні НС різного характеру.
48. Рятування людей на льоду. Використання кидальних кінців Олександрова та Сулова їх характеристики.
49. Транспортування постраждалих в умовах технологічних завалів.
50. Пересування рятувальників по болотам та в лавинонебезпечній зоні
51. Класифікація та організація проведення пошуково-рятувальних робіт на місці виникнення НС.
52. Класифікація та призначення вибухових речовин
53. Дати характеристику завалам вдарених приміщень. Основні дії рятувальників.
54. Дати характеристику рятувальним засобам проведення рятувальних робіт в зимовий період, порядок їх використання.
55. Призначення і класифікація аварійно-рятувального інструменту.
56. Дії керівника при проведенні пошуково-рятувальної операції на водних акваторіях.
57. Гідравлічний АРІ. Гідростанції. Ручні насоси. Види, призначення.
58. Інженерна розвідка. Прокладення колонних шляхів.
59. Рятувальна станція, та пост, призначення та їх склад.
60. Пересування рятувальників перетнутою місцевістю.
61. Подолання рятувальниками водних перешкод. Поліспасти системи види, призначення.
62. Дати характеристику завалам з нашарувань та навколо будівлі. Основні дії рятувальників.

3. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Довідник керівника гасіння пожежі: [Науково-виробниче видання.] – Київ: ТОВ «Київська книжково-журнальна фабрика», 2017, - 320 с.
2. Кодекс цивільного захисту України ст. 1-2, 22-29 (02.10.2012 р. №5403-VI р.).
3. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 р. №2245-III.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 175. Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. №11. «Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
7. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010.
8. Наказ МВС від 29.11.2019 р. №1000 «Про затвердження Методики прогнозування наслідків виливу (викиду) небезпечних хімічних речовин під час аварій на хімічно небезпечних об'єктах і транспорті»
9. Наказ МНС України від 07.05.2007 року № 312 «Про затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах МНС України».
10. Наказ МНС України №733 від 13.10.2008 р. Рекомендації щодо захисту особового складу підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України під час гасіння пожеж та ліквідації наслідків аварій за наявності небезпечних хімічних речовин (аміак, хлор, азотна, сірчана, соляна та фосфорна кислоти).

11. Наказ МНС України від 22.09.2011 р. № 1017. Рекомендації щодо організації гасіння пожеж підрозділами МНС на промислових об'єктах підвищеної небезпеки з наявністю небезпечних хімічних речовин.

12. Наказ МВС України № 340 від 26.04.2018 р. «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж»

13. Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

14. Наказ МВС України від 03.07.2014 р. № 631 «Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій».

15. Аветисян В.Г., Адаменко М.І., Александров В.Л., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Сенчихін Ю.М., Ткачук Р.С. Тригуб В.В. Рятувальні роботи під час ліквідації НС, ч.І. Посібник. Київ, Основа.- 2006 р.

16. Наказ ДСНС 28.01.2020 № 80 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку дій аварійно-рятувальних формувань ДСНС під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (небезпечних подій), пов'язаних із дорожньо-транспортними пригодами».

17. Постанова КМУ від 11.12.1999 р. №2294 «Про упорядкування робіт з виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів».

18. Постанова КМУ від 26.06.2013 р. №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

19. Постанова КМУ від 17.04.2019 р. №372 «Про затвердження позначення небезпек, пов'язаних з мінами та вибухонебезпечними предметами – наслідками війни» (із змінами).

20. Спільний наказ МНС, Міноборони, Міністерства транспорту та зв'язку та Адміністрації державної прикордонної служби України від 27.05.2008 р.

№405/223/625/455 «Про організацію робіт з виявлення, знешкодження та знищення ВВП на території України та взаємодію під час їх виконання».

21. Наказ МНС України від 20.09.2010 р. №791 «Про затвердження Інструкції з організації та проведення робіт з розмінування місцевості на території України підрозділами та спеціалізованими підприємствами МНС».

22. Наказ ДСНС від 08.08.2018 №641 «Про затвердження Стандартної оперативної процедури 09.10-12(1)/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) територій, забруднених вибухонебезпечними предметами. Оперативне реагування».

23. Піротехнічна підготовка фахівців Цивільного захисту. Посібник. – К.: МНС України, 2005 рік.

24. Наказ ДСНС України №601 від 06.11.2017 р. «Про затвердження Положення про мобільні оперативні групи апарату ДСНС України».

25. Наказ МНС від 12.06.2012 № 891 «Про затвердження Порядку проведення пошуково-рятувальних робіт на об'єктах туристичних відвідувань».

26. Наказ МВС від 06.02.2020 № 99 «Про затвердження Положення про визначення та застосування спеціальних транспортних засобів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту».

27. Наказ МО від 29.12.2016 №736 Про затвердження Правил пошуково-рятувального забезпечення польотів державної авіації України.

28. Наказ ДСНС від 17.09.2014 № 527 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування кінологічних підрозділів ДСНС України під час проведення пошуково-рятувальних робіт».

29. Наказ МВС від 20.11.2015 № 1470 «Про затвердження Нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням».

30. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2013 р. № 828 «Про затвердження Порядку атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників».

31. Положення про Міжвідомчу комісію з атестації аварійно-рятувальних служб та рятувальників, затверджене наказом МВС від 17 вересня 2014 року № 963.

32. Наказ МВС від 13.11.2014 №1213 Про затвердження Порядку ведення реєстру атестованих аварійно-рятувальних служб.

33. Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті. – Наказ № 62 Держгірпромнагляду від 27.03.2007 р.

34. Окреме доручення Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 22.03.2022 р. №022-01-одппу «Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природніх екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорянь вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм».

35. Наказ МВС від 20.04.2023 р. № 326 «Положення про функціональну підсистему «Система управління силами та засобами цивільного захисту» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ».

Власні напрацювання науково-педагогічного працівника за дисципліною:

1. Методи і засоби деконтамінації: навчальний посібник / Дмитро Федоренко, Віктор Покалюк та ін. – Черкаси: Видавець Вовчок Ольга, 2020. – 135 с.

2. Термінологічний словник із рятувальної справи (україно-польсько-англійський) / В.М. Покалюк, Л.В. Потапенко, Ю.П. Ненько та ін. – Черкаси: видавець Третяков О.М., 2020 – 314 с.

3. Засоби індивідуального та колективного захисту: навчальний посібник / Дмитро Федоренко та ін. – Черкаси: Видавець Третяков О.М., 2022. – 238с.

4. Тактика проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при руйнуванні будівель: навчальний посібник / В.Словінський, Д.Федоренко, В.Кришталь – Черкаси : Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2015. – 128с

Допоміжна:

1. Посібник для України «Вибухові боєприпаси», друге видання GICHD, 2022
2. Розробка рекомендацій щодо відбору проб для контролю небезпек хімічного та радіоактивного походження: Звіт про НДР (заключ.) / Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Керівник роботи В.М. Нуянзін. – № держреєстрації 0119U001104. – Черкаси, 2020. – 117 с.: ілюстр.
3. Вибухонебезпечні наслідки воєнного стану. Виклики та протидія: Навчальний посібник / С.В. Сукач, С.А. Фірсов, О.О. Чечнева та ін. Кременчук.: 2022. 169 с.
4. Розробка web-сервісу для проведення аварійної оцінки обстановки при аваріях на хімічно небезпечних об'єктах та транспорті: Звіт про ДКР (заключ.) / Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Керівник роботи В.М. Нуянзін. – № держреєстрації 0117U001090. – Черкаси, 2018. – 88 с.: ілюстр.
5. Рекомендації до розроблення модульної навчальної програми для осіб молодшого, середнього та старшого начальницького складу ДСНС України, які беруть участь в реагуванні на події з небезпечними хімічними, радіоактивними та біологічними речовинами. Київ: Ваїте, 2021. 80 с.
6. Збірник довідкової інформації для підготовки занять «Реагування на біологічні загрози». Київ : Ваїте, 2021. 56 с.
7. Збірник довідкової інформації для підготовки занять «Реагування на хімічні загрози». Київ : Ваїте, 2021. 88 с.
8. Збірник довідкової інформації для підготовки занять «Реагування на радіаційні загрози». Київ : Ваїте, 2021. 84 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт ДСНС України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua>.
2. Офіційний сайт УМНС України в Черкаській області: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ck.mns.gov.ua/>.

3. Урядовий портал: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

4. Офіційний сайт президента України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

5. Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.